

Aktuální stav a hlavní výzvy sektoru cukrovka – cukr

CURRENT SITUATION AND KEY CHALLENGES IN SUGAR BEET & SUGAR SECTOR

Zpracováno podle referátu předneseného na Cukrovarnicko-lihovarnické konferenci 2025

Martin Kolář

předseda Koordinační rady Českomoravského cukrovarnického spolku

Ve světě se každoročně spotřebuje 185–190 mil. t cukru, což je objem, který se navzdory globálním ořesům a nepředvídatelným politickým rozhodnutím drží s překvapivou stálostí. V době, kdy se mění priority vlád téměř přes noc a dlouhodobé ekonomické výhledy ztrácejí na spolehlivosti, představuje stabilní poptávka po cukru jeden z mála pevných bodů, o které se může sektor cukrovka – cukr stále opřít. Tento konzistentní zájem o základní přírodní sladidlo je pro naši branži nejen klíčový, ale i povzbudivý. Na druhé straně ale stojí skutečnost, že světová výroba meziročně poklesla o 4,7 mil. t, což způsobilo citelné snížení globálních zásob. A protože více než 70 zemí na světě cukr vůbec nevyrábí, zůstává přibližně třetina celosvětové nabídky závislá na dovozech – tedy vystavená nejen klimatickým rizikům, ale i geopolitickým vlivům a obchodním restrikcím.

Situace na světovém trhu s cukrem

Lídrem světového trhu zůstává Brazílie, jejíž produkce meziročně poklesla na 40 mil. t. Hlavními příčinami byly sucho a požáry, přesto země zůstává dominantním exportérem do Číny, severní Afriky, Indonésie a dalších destinací. V Indii došlo k ještě výraznějšímu propadu produkce – na 26,5 mil. t, a to kvůli menší pěstební ploše, suchu a biologickému stresu porostů cukrové třtiny. Indická vláda i nadále aktivně reguluje domácí trh s cukrem, včetně cenových intervencí a rozhodování o vývozu. Růst přimíchávání ethanolu do paliv (až 20 %) dále ovlivňuje dostupnost cukru pro potravinářské účely. Stabilními producenty zůstávají Thajsko a Čína, jejichž další růst je však limitován klimatickými podmínkami a produktivitou.

Situace na evropském trhu s cukrem

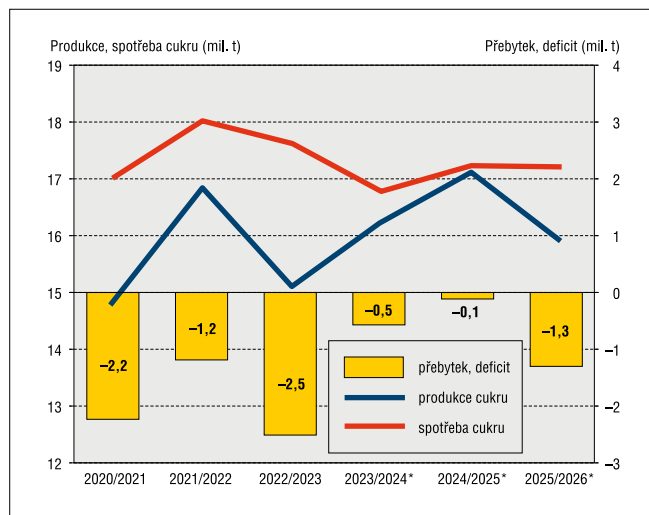
Stěžejním regionem, ke kterému se upírají zraky všech tuzemských cukrovarníků, zůstává Evropa. Pro nás, kteří jsme tomuto odvětví zasvětili profesní život, je to nejen klíčový trh, ale i domov hluboce zakoreněné řepařské tradice, jejíž udržení nelze vnímat jako samozřejmost. Rozšíření osevních ploch před poslední kampaní vzbudilo velká očekávání – věřili jsme, že přinese odpovídající nárůst produkce. Tato naděje se však naplnila jen částečně. Výsledky zaostaly za prognózami, zejména kvůli rekordně nízké cukernatosti, nejhorší za posledních dvacet let. Celková evropská produkce cukru tak dosáhla 17 mil. t, méně než se vkládalo do původních výhledů. Navzdory úsilí celého sektoru tak zůstáváme pod úrovní našeho skutečného potenciálu.

Spotřeba cukru v Evropě sice mírně vzrostla, částečně díky příznivějším cenám a z části realizací odložené poptávky, ale tato pozitivní dynamika nedokázala zvrátit celkový trend. Ceny se propadly o dramatických 350 eur na tunu během jediného

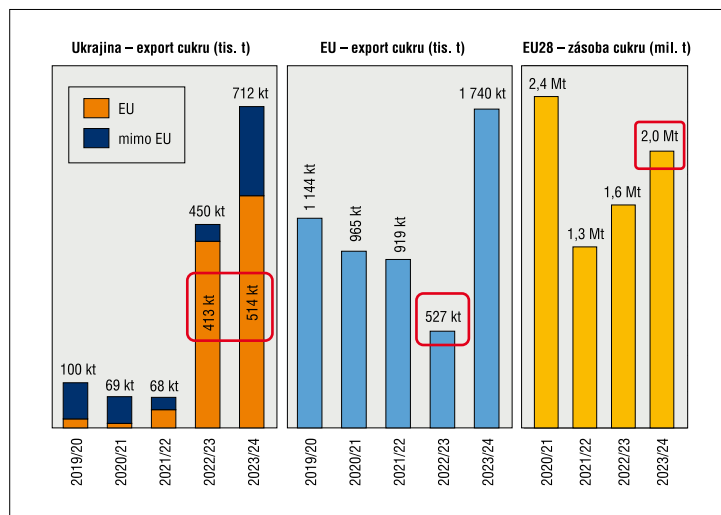
Obr. 1. Dominance Brazílie ve vývozu cukru – Asie a severní Afrika jsou hlavními zahraničními trhy pro brazilský cukr

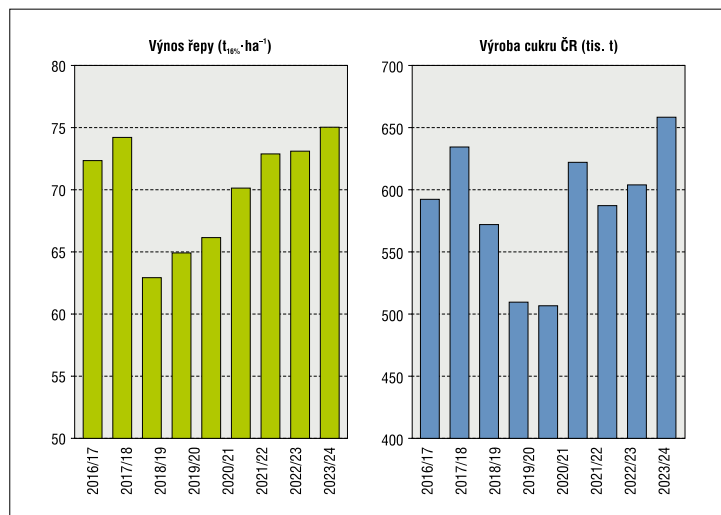
Obr. 2. Vývoj bilance cukru v EU-27 (a ve Velké Británii), roky 2023/2024 a 2024/2025 předběžně, 2025/2026 odhad

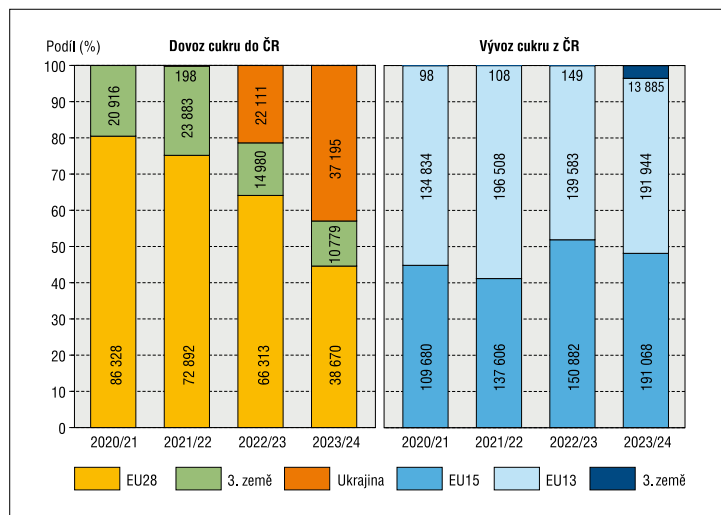
Obr. 3. Situace na trhu Evropské unie před kampaní 2024/2025 (masivní dovozy z Ukrajiny od roku 2022, nízký export EU v roce 2023)

Obr. 4. Česká republika – vývoj výnosů řepy standardní kvality (s cukernatostí 16 %) a výroby cukru

Obr. 5. Bilance cukru České republiky – vývoz v kampani 2023/2024 dosáhl rekordního objemu 396 tis. t

roku, což znamená pokles o 40 %. V kampaňovém roce 2023/2024 bylo ještě možné realizovat cukr i za ceny 900 eur za tunu, podniky investovaly, vyplácely se solidní ceny za řepu, probíhala modernizace provozů – panovala důvěra, že je sektor na správné cestě. Jenže dobré časy zároveň ukolébaly – vývozy stagnovaly a přebytky se začaly hromadit.

Zásoby narostly až na 2 mil. t, což spolu s nárůstem osevních ploch a optimistickými výnosovými předpověďmi vytvořilo ideální bouři, jejímž výsledkem byl cenový kolaps. Tuto situaci navíc významně zkomplikoval dovoz levného cukru z Ukrajiny. Za poslední dva roky zamířilo do Evropy přes 900 tis. t, přičemž drtivá většina zůstala právě v regionech, kde tradičně působí i naše cukrovary – ve střední a východní Evropě. Výsledkem bylo, že v obchodech jsme viděli cukr za ceny, které si někteří z nás ještě pamatují před 35 lety. A jen málokterá potravinářská komodita si zažila v minulém roce takový pád.

Evropská komise sice zasáhla – zavedla strop na dovoz cukru z Ukrajiny ve výši 262 tis. t a omezila obchod pouze na skutečné výrobce. Přesto tlak přetrvává. Ukrajina žádá o bezcelní kvótu 500 tis. t, což by mohlo definitivně podlomit rovnováhu evropského trhu. Aktuálně se dle dostupných informací z Evropské komise pracuje s kompromísem 100 tis. t ročně – i ten je však vnímán s obavami.

Odhady (CIBE) pro kampaň 2025/2026 hovoří o poklesu ploch o 7 %, ale například v Česku se očekává až 20% propad, v Rakousku dokonce 36 %. Pokud vezmeme v úvahu pětiletý průměr výnosů a vynásobíme to množstvím hektarů, nepřekročí evropská produkce 16 mil. t. A přestože se tím trh zřejmě stabilizuje a přejde do mírného deficitu, cesta k oživení nebude rozhodně snadná.

Jako někdo, kdo se v tomto sektoru pohybuje více než dvě desetiletí, říkám otevřeně: nechci, aby se z cukrovarnictví v Evropě stal jen historický pojem. Máme know-how, máme pěstitele, máme moderní závody. Potřebujeme ale také férové podmínky, stabilní prostředí a důvěru v to, že výroba cukru v Evropě má své místo – nejen z ekonomického hlediska, ale i z pohledu potravinové bezpečnosti a kulturního dědictví. Věřím, že jsme si už sáhli na dno a nyní je čas odrazit se zpět.

Česko – evropská pětka ve výrobě cukru

Česká republika se v kampani 2024/2025 zapsala do cukrovarnické historie. Vyrobili jsme 660 tis. t bílého krystalického cukru a předběhli Belgie – jsme pátým největším producentem cukru v celé Evropské unii. Před námi zůstávají jen tradiční giganti: Francie, Německo, Nizozemsko a Polsko. Je to úspěch, který si zaslouží respekt. A není to náhoda. Je to jasný důkaz, že pěstování cukrovky a výrobu cukru v České republice zvládáme na špičkové úrovni. Opíráme se o hluboké znalosti, funkční infrastrukturu a tradici, která je pevně zakořeněná v naší zemi a kterou nám nikdo nevezme.

Průměrný výnos cukrové řepy (tel quel) přes 77 t·ha⁻¹ byl navzdory očekáváním velmi solidní, obzvláště v kontextu mimořádně náročných podmínek. Rok 2024 byl jedním z nejteplejších za poslední dekády. Setí cukrovky sice proběhlo v optimálním termínu, ale následovalo

dlouhé období sucha, nevyzpytatelné chladné vlny i prudké deště srážkově přesahující 600 mm během několika dnů. To vše negativně ovlivnilo vývoj porostů a výrazně snížilo podzimní přírůstky řepy. Přesto jsme to zvládli a dosáhli výsledku, který dává naší výrobě evropskou váhu.

Naše obchodní bilance zůstává jednoznačně pozitivní. Tuzemská spotřeba činí stabilních 370 tis. t, exporty dosáhly 400 tis. t – převážně do západní Evropy. V oblasti importů je však znát výrazný vliv ukrajinského cukru, který tvořil přes 40 % všech dovozů cukru do České republiky.

Naše klíčová surovina – cukrová řepa – zůstává konstantou více než 200 let. A přestože čelí dnes nebývalému tlaku – klimatickému, regulačnímu i ekonomickému – stále si drží své místo v osevních postupech. Rostoucí omezení v používání herbicidů i jiných pesticidů ze strany EU představuje přímé ohrožení pěstování řepy. Realita na poli je ale jasná: bez ochrany to nejde. Právě proto se masivně rozšířil systém Conviso Smart, dnes pokrývá 90 % ploch v Čechách a 60 % na Moravě. Je to praktické řešení, které nám pomáhá, ale neřeší vše – i zde už vidíme první známky rezistence.

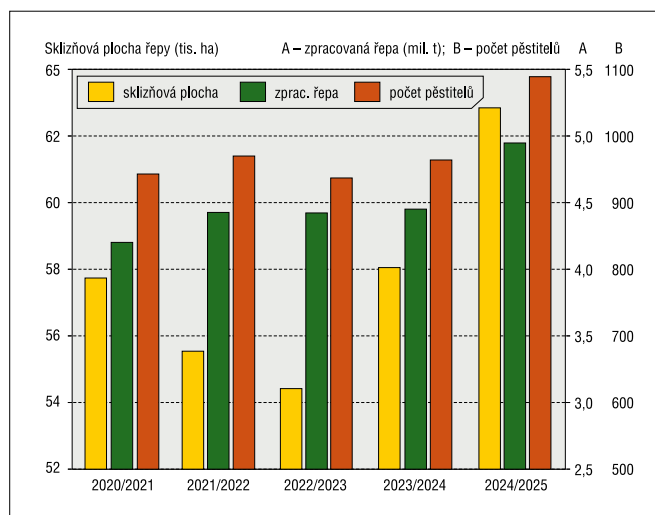
Evropa navíc dál přitvrzuje. Dekarbonizace není vzdáleným pojmem, ale konkrétním tlakem až na úroveň jednotlivých pěstitelů. Mluví se o carbon farmingu, o měření uhlíkové stopy, o ukládání uhlíku do půdy. S tím vším se musíme naučit žít. A ještě lépe: musíme to začít využívat jako příležitost.

Byrokratická zátěž mezitím narůstá tempem, které už dávno překročilo únosnou mez. Každý, kdo dnes stojí v čele cukrovaru, plánuje osevní plochy, ví, co to znamená: papíry,

hlášení, směrnice. Den co den, bez přímého pozitivního dopadu na výrobu nebo kvalitu. A aby toho nebylo málo, přichází na nás další vlna regulací – kyberbezpečnosti v podobě nové směrnice

Obr. 6. Česká republika – sklizňová plocha cukrové řepy, množství řepy zpracované na cukr a počet pěstitelů při kontraktaci

NIS2, povinný ESG reporting, nové požadavky na rovnost odměňování, nejistoty kolem obchodních dohod jako Mercosur nebo asociční dohody s Ukrajinou a hrozba zavedení cukerní daně. K tomu připočteme už dva roky navyšovanou spotřební daň z lihovin, která tiše, ale systematicky oslabuje celý navazující lihovarnický sektor.

V této atmosféře jsme nuceni vytvářet zcela nové, umělé pozice – týmy a funkce, které nejsou zaměřeny na výrobu, inovace nebo rozvoj, ale slouží výhradně k tomu, abychom chránili naši společnost před pokutami a sankcemi. Neděláme to proto, že chceme. Děláme to proto, že musíme. Je to obranný mechanismus proti systému, který místo stability přináší tlak, nejistotu a rostoucí náklady. A to všechno v době, kdy bychom potřebovali každou volnou kapacitu věnovat tomu, co nás skutečně živí – výrobě kvalitního českého cukru.

Zásadní výzvou zůstává udržitelnost pěstování cukrové řepy na českých polích. V posledních třech letech byla řepa ekonomicky nejsilnější plodinou. Stabilizovala rozpočty mnoha podniků v době, kdy ostatní komodity propadaly. A přesto, i kvůli komplikacím se zajištěním suroviny, došlo k rozhodnutí o uzavření cukrovaru v Hrušovanech. V kampani 2025/2026 tak bude v Česku fungovat už jen šest cukrovarů.

K tomu se přidává napjatá situace na trhu práce. V některých regionech je nezaměstnanost pod jedním procentem a najít kvalifikovaného pracovníka je složitější než kdy dřív.

V této situaci je podpora státu pro sektor nezbytná. Programy jako VCS, zelená nafta, 3i pro osivo nebo 3l pro likvidaci plevelů nejsou luxusem – jsou nezbytností. Chceme-li řepu v Česku udržet, pokud chceme dál vyrábět kvalitní evropský cukr s historickým razítkem české řepy, musí tu být prostředí, které to umožní.

660 tis. t cukru za loňskou kampaň není jen číslo. Je to výsledek, za kterým stojí lidé, stroje, technologie a generace zkušeností. A tento výsledek nám nikdo neodpáře. Jen ho nesmíme promarnit.

Závěr

Sektor cukrovka – cukr dnes stojí na křižovatce. Na jedné straně máme historicky osvědčené základy – stabilní poptávku, silné výrobní know-how, odolné pěstitele a moderní cukrovarny. Na straně druhé však čelíme bezprecedentní míře nejistoty: měnící se pravidla trhu, přísnější regulace, narůstající byrokracie a silící tlak zvenčí – ať už jde o levný import, klimatické extrémy nebo směrnice, které naši konkurenceschopnost brzdí místo toho, aby ji podporovaly.

Otázka nezní, zda se situace změní – protože se již mění. Zní, jak na ni zareagujeme. Bude to pro nás hrozba, nebo příležitost?

Jsem přesvědčen, že pokud si v Evropě přejeme zachovat potravinovou soběstačnost a průmyslové odvětví založené na více než dvousetleté tradici, musí přijít korekce současného směru. Musíme se vrátit k rovnováze mezi očekáváním a realitou, mezi vizí udržitelnosti a zdravou výrobní logikou. V opačném případě riskujeme, že se z evropského cukru stane pouze vzpomínka a dovozní závislost novou normou.

Česká republika dokazuje, že když jsou podmínky stabilní, umíme vyrábět na evropské špičce. Vyrobených 660 tis. t cukru z kampaně 2024/2025 je výsledek systematické práce, ne náhoda. Je to jasný signál, že máme co nabídnout – nejen sami sobě, ale celé Evropské unii.

Záleží teď na nás, jak tuto pozici využijeme. A záleží i na těch, kdo mají moc rámce nastavit. Aby pochopili, že moderní evropské cukrovarnictví není překážkou, ale součástí řešení. Jsme připraveni přijmout změny, ale nesmí nás zničit předpisy dřív, než se ke změnám vůbec dostaneme.

